

Nr 674.

Av herr Ohlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, med förslag till förordning om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgifter), m. m.

I proposition nr 220 med förslag till förordning om särskild avgift på vissa investeringar m. m. tar finansministern upp en diskussion av hela det ekonomiska läget. I åtta punkter, varav en innefattar den i propositionen föreslagna investeringsavgiften, framlägges riktlinjerna för regeringens politik.

För vår del ställa vi oss tvivlande till att det av regeringen framlagda programmet är tillräckligt och i sin helhet ändamålsenligt i den situation, som inträtt efter den starkt inflationistiska utvecklingen under innevarande år, en utveckling som ännu icke bringats under kontroll.

I annat sammanhang ha vi utvecklat våra synpunkter på kredit- och penningpolitiken och yrkat avslag på beredskapslagstiftningen angående räntereglering. Våra synpunkter på vinstkonjunkturons problem framläggas i en samtidigt härmed avlämnad motion i anslutning till regeringens proposition om lagstiftning angående skattefria avsättningar till investeringskonto för skog. Här vilja vi nu taga upp frågan om den ekonomiska balansen väsentligen ur synvinkeln av nödvändigheten att uppnå jämvikt mellan sparande och investeringar. Den av finansministern föreslagna investeringsavgiften avser att underlätta uppkomsten av en sådan balans. Emellertid måste enligt vår mening i detta sammanhang en betydligt större vikt läggas vid skattepolitikens inverkan på sparandet än vad regeringen hittills velat göra. Erfarenheter synas visa, att den eftersträfvade balansen ej kan uppnås vid den ensidiga inriktning regeringen hittills givit sin politik. Vi vilja här till en början framhålla följande.

*

Den grundläggande felbedömningen av den svenska samhällsekonomiens utveckling efter kriget, som skedde efter den socialdemokratiska regeringens tillträde på sommaren 1945, har haft konsekvenser, som statsledningen hittills icke alls på ett tillfredsställande sätt lyckats bemästra. Den kraftsamling, som skedde, blev från början en kraftsamling i fel riktning. Man beredde sig att möta en kris, präglad av arbetslöshetsshot och deflation, medan verkliga faran i stället visade sig vara en inflationskonjunktur. På grund av denna felbedömning och under inflytande av prisrörelser i utlandet uppstod redan under de första åren efter kriget ett starkt inflationstryck,

som regeringen sedan visat sig ur stånd att bemästra. Det har i stället städigt förslärkts.

Med en tillåtlig förenkling av resonemanget torde det kunna sägas, att frågan om jämvikt i samhällsekonomin för sin lösning måste kräva uppflyllandet av följande krav, vilkas inre sammanhang är uppenbart.

1. Balans mellan investeringar och sparande.
2. Balans mellan tillgång och efterfrågan på varor.
3. Balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

Karakteristiskt för regeringens hittills misslyckade försök att hejda inflationen och stabilisera penningvärdet har varit, att den angripit de väsentliga problem, som dessa krav ställa, från vad som måste betecknas som negativa utgångspunkter och med negativa metoder.

Givet är, att investeringspolitiken alltid måste vara ett fält för ett resultatbringande samarbete mellan det allmänna och näringslivets olika organ. Men det är säkerligen felaktigt att som skett under de senaste sex åren huvudsakligen se problemet om balans mellan investeringar och sparande som en fråga om en investeringsreglering, avsedd att anpassa investeringarna inom ramen för ett otillräckligt sparande. Det måste också på ett mycket mera positivt och radikalt sätt angripas från den andra utgångspunkten: att öka sparandet. Och detta kan icke på ett framgångsrikt sätt ske genom en med hjälp av mycket höga skatter åstadkommen långvarig överbalansering av budgeten eller andra former av statligt tvångssparande och kapitalbildning på medborgarnas bekostnad. Därigenom undergräves i stället sparviljan hos den enskilde och inom näringslivet, det totala sparandet minskas och framstegstakten avtager.

Med det ovanstående vilja vi ej förneka, att en investeringsdämpning i nuvarande läge är av behovet påkallad. Tvärtom förhåller det sig så, att i det läge, som regeringens ensidigt negativa åtgärder bidragit till att skapa och med rådande bristande tilltro till penningvärdets stabilitet framstår en sådan dämpning som en akut nödvändighet. Över huvud taget har en otillräcklig och felinriktad politik egenskapen att skapa krav på allt längre gående kontroll, dirigering och inskränkningar även av investeringarna. Enligt vår mening bör man emellertid som investeringsdämpande medel i främsta rummet använda den mera smidigt verkande kreditpolitiken och sträva efter ett tillstånd där den detaljreglerande investeringskontrollen kan helt avvecklas. Investeringskontrollen framstår alltså som en tillfällig nödfallsutväg. *Uppenbarligen kan en framtida bättre balans endast uppnås och i längden bevaras genom att den positiva vägen med en allmänt och i detalj sparstimulerande ekonomisk politik och skattepolitik beträdes.*

Ännu klarare framstår detta när balansproblemet ses ur synvinkeln: jämvikt mellan tillgång och efterfrågan på varor. Regeringens lust att skapa

största möjliga budgetöverskott har från här ifrågakommande utgångspunkter avsett att genom en i olika former genomförd hård beskattning av medborgarna taga ifrån dessa köpkraft i en utsträckning, som skulle göra dem oförmögna att etablera en prisuppressande konkurrens om den otillräckliga varumängden. Den positiva vägen måste i stället här vara att låta medborgarna i större utsträckning behålla sina pengar, men samtidigt stimulera deras sparvilja, så att de föranledas till en ur samhällsekonomisk synpunkt fördelaktig fördelning av sina inkomster på konsumtion och sparande och alltså reservera en större del för det sistnämnda ändamålet. Den av regeringen förda allmänna ekonomiska politiken och skattepolitiken har i stället, på grund av att den resulterat i en med ökad snabbhet fortgående penningvärdeförsämring, föranlett en stegring av konsumtionsviljan på sparviljans bekostnad. Även om rimliga budgetöverskott kunna accepteras som ett finanspolitikens tillfälliga hjälpmedel under enstaka år, måste det bestämt hävdas, att en regering, som vill försöka att genom onödigt tunga skattepålagor åstadkomma permanenta väldiga budgetöverskott för att kunna använda dessa som motvikt mot en i övrigt efter vad erfarenheten visat inflationsdrivande ekonomisk politik, följer en oriktig linje.

Som en konsekvens av regeringens negativa linje i de båda sammanhang, som här ovan berörts, följer att den tvingats till en lika negativ linje när det gäller arbetsmarknadens problem. Här har den förda politiken resulterat däri, att regeringen tvingats att utöva en ständig press på löntagarnas organisationer, i enstaka fall utvidgad till hot om tvångslagstiftning. Den positiva linjen måste här vara att klargöra skillnaden mellan full och överfull sysselsättning. Den senare kan ytligt sett erbjuda ett övertag för löntagarsidan, men i själva verket torde enighet råda därom, att den medför starka tendenser till överörlighet på arbetsmarknaden, minskad effektivitet, snedvridning i lönesättningen och en lägre produktion än balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Den åstadkommer också en inflation, som ingalunda överensstämmer med löntagarnas eller samhällets intresse. Regeringen har saknat mod att klargöra detta och har ofta i stället argumenterat som om arbetslöshet vore det enda alternativet till den överfulla sysselsättningen. Dessa olyckliga försök att undanskymma bristerna i den förda politiken tenderar att binda regeringen allt hårdare vid dess negativa linje, som i själva verket medför minskade möjligheter för löntagarna att uppnå real-lönestegringar och utsätter sparare, småföretagare och alla dem, för vilka de sociala förmånernas minskade realvärde medför allvarliga svårigheter, för en direkt standardsänkning.

Det måste således fastslås att regeringens ansträngningar att återställa den samhällsekonomiska balansen genom företrädesvis negativa ingripanden varit otillräckliga. De i det nya regeringsprogrammet och i de till höstrikdagen avlåtna propositionerna föreslagna åtgärderna understryka ytterligare detta.

En positiv lösning av det fundamentala samhällsekonomiska problemet kan, under förutsättning att man överhuvudtaget vill ett samhälle med en fri arbetsmarknad, en progressiv enskild företagsamhet och den enskildes fria dispositionsrätt över sina inkomster efter avdrag av de skatter, som erfordras för att täcka det allmännas utgifter, formuleras sålunda: *Medborgarna stimuleras och uppmuntras att frivilligt avväga fördelningen av sina inkomster så, att den samlade varuefterfrågan ej blir större än tillgången på nyttigheter och sålunda det totala sparandet täcker utgifterna för det totala investeringsbehovet.*

Det är nu tydligare än någonsin, att detta mål icke kommer att kunna nås med den av regeringen företrädde politiken. Härfor kräves även inkopplingen av på den enskilde starkt positivt verkande element. I första hand måste de överdrivna och misslyckade försöken att i hög grad lita till statligt tvångssparande genom en långt pressad överbalansering av budgeten uppgivas. I stället böra väsentliga lättnader av de direkta statsskatterna genomföras. Om sådana genomföras samtidigt som på andra områden av den ekonomiska politiken ett kraftfullt försvar för penningvärdet etableras, bör detta kunna leda till en väsentlig ökning av sparandet och ske utan en inflationsdrivande ökning av varuefterfrågan. I varje fall måste bestämt hävdas att efter det sammanbrott, som särskilt årets utveckling innebär för ansträngningarna att genom högskattepolitik och regleringar upprätthålla den samhällsekonomiska balansen, ett större mått av förtroende till den enskilde medborgarens förmåga att på ett sunt sätt avväga fördelningen av sina inkomster, är i hög grad befogat. I det läge vari vårt land hamnat och efter de ogynnsamma erfarenheter de sparare haft, som placerat sina medel på annat sätt än i en del reallgångar, krävas emellertid — i varje fall under en övergångstid — särskilda åtgärder av sparstimulerande natur, vilka utom sina direkta verkningar att belöna sparandet kunna tjäna till att ge spararna en känsla av att ej längre vara i samhällets stryckklass. Vi återkomma nedan till förslag med sådant syfte.

Vad angår den aktuella skattepolitiken framlägger 1949 års skattekommitté inom kort sina förslag. Därigenom torde möjligheter skapas för beslut om väsentliga skattereduktioner vid 1952 års riksdag. Innan kommitténs förslag publicerats, anse vi oss inte böra upptaga desamma till närmare diskussion. Då kommittén avslutat sitt arbete bl. a. i fråga om beskattningen av inkomst och förmögenhet, påyrka vi att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att ett förslag om en allmän sänkning av inkomstskatten med utgångspunkt från av kommittén framlagda riktlinjer skall framläggas för vårriksdagen. Därjämte bör förslag presenteras om en sänkning av den årliga förmögenhetsskatten med iakttagande bl. a. av att det skattefria beloppet för ensamstående höjes från 30 000 kronor till 40 000 kronor och för makar till 60 000 kronor. Frågan om en omläggning av arvsbeskattningen till en genomförd arvslottsbeskattning med avskaffande av kvarlä-

tenskapsskatten bör snarast möjligt göras till föremål för utredning. Detsamma gäller frågan om en omläggning av aktiebolagsskatten, som i viss mån lägger trycket på en beskattning av bruttobelopp och i mindre grad på ej utdelad vinst. Det bör vid fastställandet av den nya formen för bolagsbeskattningen även allvarligt övervägas, om icke det i högre grad riskbärande kapital, som insättes i ny företagsamhet, bör givas en särskild lättnad i skattehänseende och följaktligen bolagsbeskattningen under t. ex. de första fem åren av ett företags tillvaro, som den första konsolideringsperioden kan anses omfatta, bör vara lägre än under de följande.

De skattelättnader, som här föreslås, underlätta en steg för steg genomförd omläggning av den krisbekämpande politiken i positiv riktning. Vi vilja slutligen i dessa sammanhang återigen erinra om vikten av att »avdragsgränserna» vid folkpensionstillägg och vissa andra sociala förmåner ändras, så att arbete och sparande ej som nu belastas med marginalavdrag av orimlig höjd. En här förordad omläggning av skattepolitiken omöjliggör icke i och för sig att ett visst budgetöverskott uppnås under överkonjunkturer. Ett sådant kan vara ett tillfälligt hjälpmedel av betydelse, men överdrifter därvidlag kunna lätt motverka sitt syfte genom ett alltför högt skattetrycks negativa verkningar.

Förslag till belöning av det enskilda, frivilliga sparandet.

Sedan 1947 har i riksdagen i motioner begärts, att åtgärder skulle vidtagas för att befrämja det enskilda frivilliga sparandet. Motionerna ha varje gång avslagits av den socialdemokratiska majoriteten, under den motiveeringen att regeringen skulle ägna uppmärksamhet åt frågan. Denna förhoppning har varje gång grusats. Regeringen har inte ens remitterat ett förslag, som framlagts av en statlig kommitté. Efter motioner vid 1951 års riksdags början hade dock läget blivit sådant, att ett fortsatt negativt ställningstagande från riksdagens sida tydligen inte längre var möjligt. På förslag av ett enhälligt bankoutskott beslöt riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära, att ett förslag i ärendet förelades riksdagens höstsession. Utredningen verkställdes av expeditionschefen Klackenbergs i finansdepartementet. Vid remissbehandlingen har den blivit utsatt för invändningar av sådan art, att, enligt finansministern i proposition nr 220, fortsatta överväganden bli nödvändiga. Innevarande höstsessionen får därför inte det begärda förslaget. Även om 1952 års riksdag skulle få förslag i ärendet, kommer dettas förverkligande att fördröjas avsevärt, eventuellt till ingången av år 1953. Ett sådant ytterligare förhållande av denna för vår samhällsekonomi vitala fråga är omöjligt att acceptera. Med ledning av den föreliggande utredningen samt remissutlåtandena över denna ha vi verkställt en överarbetning av förslaget, som vi vilja föreslå riksdagen till antagande.

Föreliggande förslag rörande skattepremiering av frivilligt sparande under år 1952.

Skattepremiering skall enligt Klackenbergs promemoria ske för frivilligt nysparande under år 1952, som sker i form av insättning på särskilda *skatte-sparkonton* i sparbank, postsparbanken, affärsbank eller i riksgäldskontoret, såvida sparmedlen äro avsedda företrädesvis för inköp av premieobligationer eller andra svenska statens obligationer. Skattepremieringen skall utgå på ett sparbelopp av högst 1 000 kronor för varje skattskyldig eller vid sambeskattnig, för båda makarna tillsammans och utgöra 20 % av sparbeloppet, dock högst vad som påförts den skattskyldige i slutlig skatt (statlig och kommunal) för inkomst under 1952. Om den beskattningsbara inkomsten till statlig inkomstskatt enligt 1952 års taxering uppgår till minst 15 000 kronor eller, för makar med barn, för vilka under året utgå allmänt barnbidrag, till minst 20 000 kronor, skall skatteavkortning kunna ske om och i den mån den skattskyldige utöver insättningen på skattesparkonto sparat visst belopp, s. k. bottenparande. Detta bottenparande skall utgöra minst 500 kronor ökat med 10 % av den del av den beskattningsbara inkomsten, som överstiger den angivna gränsen.

Skattepremieringen skall endast gälla personer, som erlægga preliminär A-skatt. Den skall komma vederbörande till godo genom nedsättning av preliminär skatt och avkortning av slutlig skatt. Premieringen skall ske endast i den mån sparbeloppet kvarstår på skattesparkonto vid utgången av år 1956. Om det ifrågavarande sparbeloppet helt eller till viss del dessförinnan uttagits från skattesparkontot, skall den skattskyldige i samband med uttaget erlægga slutlig skatt till statsverket med den mot uttaget svarande avkortningen av slutlig skatt.

Belopp, som insättes på skattesparkonto, få av den skattskyldige icke uttagas i andra fall än då han försatts i konkurs eller beslut om inledande av offentlig ackordförhandling meddelats. Skattskyldig eller dennes anhöriga, som eljest råkat i ett ekonomiskt nödläge, kan, i regel mot uppvisande av intyg från socialvårdsmyndighet, få rätt att uttaga sparbeloppet.

Remissinstanserna.

I remissuttalandena har framkommit kritik mot förslaget i ganska många avseenden. I det följande uppehålla vi oss huvudsakligen vid de synpunkter, som framförts av Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Kooperativa förbundets styrelse, konjunkturinstitutet, riksskattenämnden, Svenska jordbrukskreditkassan samt ett gemensamt uttalande från Sveriges industriförbund och Svenska bankföreningen.

1. Genomgående har kritik riktats mot det förhållandet, att skattepremieringen endast kan äga rum för dem som betalar preliminär A-skatt. Om en skattepremiering av sparandet skall äga rum, borde den beredas även andra skattebetalare.

2. Förslaget komme i huvudsak endast att vara användbart för det direkta banksparandet, vilket vore ett olyckligt förhållande. Det betydelsefulla livförsäkringssparandet, visst sparande i sparklubbar, amorteringar på studieskulder och andra skuldammorteringar komme härigenom att lämnas utanför. Det torde vara psykologiskt olämpligt att söka tvinga in sparandet på andra vägar än de för människor vanliga.

3. Ett visst psykologiskt motstånd har kunnat konstateras mot att låta arbetsgivarna sköta insättning av sparbelopp. Oberoende av om man anser denna negativa inställning till arbetsgivarnas medverkan riktig eller ej torde det finnas anledning att räkna med detta förhållande, då ett sparförslag skall bedömas. Redan av denna anledning synas arbetsgivarnas obligatoriska medverkan olämplig. Som ett flertal remissutlåtanden anmärkt, komme, om förslaget genomfördes, en betydande belastning på alla arbetsgivare att äga rum. I vissa fall torde kostnaderna härför komma att röra sig om icke oväsentliga summor. Därtill komme de kostnader statliga myndigheter ådraga sig. Innan ens beloppen verkligen insätts å skattsparkonto måste de enligt promemorian passera följande stadier: arbetsgivaren, uppbördsorganen, d. v. s. postkontor eller bank, postens skatteavdelning i residensstaden samt eventuellt centrala skattekontot. Speciellt postverkets arbete synes bli betungande. Den långa ovillkorliga bindningstiden till utgången av år 1954 synes kunna verka avskräckande på spararna. Om dessa ha behov av att få ut pengar tidigare, skulle detta i regel styrkas av socialvårdsmyndighet. Härigenom finge skattepremieringen en icke önskvärd form av socialt inslag.

4. Kravet på s. k. bottenparande synes icke klart verifierat. Även om skäl kunde föreligga, att personer med högre inkomster borde kunna avkrävas ett visst bottenparande, innan skattepremiering kan äga rum, synas dock de summor det här kan vara fråga om icke vara av den storleksordningen, att avgörande vikt bör tagas vid dessa bestämmelser. Kravet på bottenparande komme att onödigt krångla till en lagstiftning av vilken, om den skall genomföras, man måste kräva så stor enkelhet i utformningen som möjligt.

5. Begränsningen av skattelättnaden till 20 % av det sparade beloppet åstadkomme att i realiteten en skärpning av progressionen i beskattningen för dem, vilkas sammanlagda marginalskatt överstiger nämnda procentsats i förhållande till övriga skattskyldiga, som använda sig av dessa konton. Det synes önskvärdt, att i möjligaste mån undvika en sådan skärpning av progressionen.

6. Konjunkturinstitutet har, liksom en rad andra remissinstanser påpekat, att tilltron till ett fast penningvärde vore avgörande för om sparandet skulle tillväxa eller ej. På en något så när fast grundad uppfattning om att det kommer att löna sig att spara, med andra ord skälig visshet om att de sparade medlen icke om några år komma att ha avsevärt sjunkit i värde, beror utgången av en sparkampanj. Konjunkturinstitutet anmärker därför på att icke något förslag förelagts, där viss ersättning skulle kunna utgå för penningvärdesförsämring.

Vårt förslag till åtgärder för att främja frivilligt sparande.

De avvägningsproblem, som närmast resa sig vid bedömningen av ett förslag till att stimulera sparande, äro följande. För det första bör en *effektiv stimulans* till sparande eftersträvas. Frågan om effektivitet måste förenas med kravet på *enkelhet i uppbyggnaden* samtidigt som *missbruk i görligaste mån böra undvikas*. Beträffande det senaste spørsmålet, missbruk av möjligheterna till premiering av sparande, torde en för stor försiktighet ha varit rådande under tidigare år. Vi dela den meningen, som 1950 års bankoutskott i sitt utlåtande nr 49 uttalat: »Allmän enighet råder därom, att ett ökat sparande under nuvarande förhållanden är synnerligen angeläget ur allmän synpunkt. Den omständigheten, att en sparform innebär risk för att densamma kan komma att begagnas även i andra fall än som därmed avses, synes fördenskull utskottet icke utan vidare böra föranleda, att densamma avvisas. Vilka risker som helst i detta hänseende, böra givetvis icke tagas. Med hänsyn till syftet med de anordningar, som här ifrågasätts, bör det dock enligt utskottets mening kunna anses försvarligt, om *någon* risk härutinnan förefinnes, såvida det kan antagas, att anordningarna eljest komma att på ett tillfredsställande sätt fylla sitt syfte. Utskottet anser sålunda, att även sådana utvägar, som under mera normala förhållanden icke kunnat ifrågakomma, för närvarande böra tagas under omprövning.» I sammanhanget förtjänar också anföras ett uttalande i den Klackenbergska promemorian (sid. 12): »I klarhetens intresse må framhållas, att till missbruk har här icke räknats det förhållandet, att de för ökning av sparandet tillkomna premierna komma även sådant sparande till del, som skulle ha ägt rum, oavsett premieringen. Endast i ringa utsträckning synes en sådan verkan kunna förebyggas.» Förenklingskravet har, synes det oss, med framgång drivits i remissyttrandena från de organisationer, som ovan berörts. Då önskvärdheten av ett enkelt förfaringssätt också av allt att döma lättare går att förena med kravet på tillräckligt kraftig stimulans för sparande än vad fallet är i promemorian, vilja vi med utgångspunkt från remissuttalandena framlägga följande förslag, som i enlighet med Svenska Försäkringsbolags Riksförbund skulle kunna kallas *skatterestitution genom sparinstitutet*.

1. Spararen får rätt att i nedan närmare preciserade sparinstitut insätta belopp. Vederbörande sparinstitut insänder varje månad till berörda myndighet en räkning på det premiebelopp, som skall utgå till de å sparkontot insatta medlen. Myndigheten utställer omedelbart en anvisning på detta belopp till sparinrättningen. Myndigheten kan sedan vid lämplig tidpunkt undersöka, om spararen är berättigad att erhålla premiering. Skulle så visa sig inte vara fallet, meddelas detta spararen och sparinstitutet. Sparinstitutet har då att till myndigheten återsända de premiebelopp, som redan insatts. Det är sålunda att märka, att de svårigheter, som lätt uppstå, om premien skall utgå i form av avdrag vid källskattebetalningen här icke behöver förekomma.

En rent psykologisk fördel torde vara att vinna med detta förslag. Spararen får nämligen *omedelbart bevis för att premieringen kommer honom till godo.*

Arbetsgivarens medverkan vid denna sparmetod blir frivillig. De arbetsgivare, som kunna lämna sin medverkan komma antagligen att göra det, men något tvång behöver icke föreligga.

En annan fördel är att premieringen kan äga rum även av dem som erlægga B-skatt.

Den sparande kan ha skattesparkonto i flera sparinstitut, vilket han kanske normalt har. Detta är också värdefullt, om vederbörande byter arbetsgivare under året.

2. Premieringen bör utgå med 20 % av det sparade beloppet. En höjning av det maximibelopp, på vilket premiering skall utgå bör dessutom äga rum. Vi föreslå en höjning från 1 000 kronor till 2 000 kronor. Dessutom föreslå vi, att kravet på botten sparande utgår.

3. I enlighet med konjunkturinstitutet föreslå vi, att det sparade beloppet liksom sparpremien försäkras mot penningvärdeförsämringar. Försäkringen bör anknytas till socialstyrelsens levnadskostnadsindex. För varje tioprocentig stegring av index i förhållande till det kvartal, under vilket en sparinsättning gjorts, skall 10 % å sparbeloppet och sparpremien tillföras sparkontot genom statsmedel. För att en sådan penningvärdeförsäkring skall utgå, måste de sparade beloppen ha varit insatta minst ett år. Sparinstitutet notifierar vederbörande myndighet, när rätt till penningvärdeförsäkring föreligger. Myndigheten utställer anvisning på beloppet. Beloppet utbetalas omedelbart till respektive sparkonto via sparinstitutet.

4. Sparande, som insättes i banker, sparklubbar, livförsäkringsbolag, kreditkassor samt riksgäldskontoret, skall premieras. I vad det avser sparande i livförsäkringsbolag skall detta gälla belopp, som icke äro avdragsgilla vid självdeklaration.

Frågan om amortering av studieskulder och andra skulder har berörts i remissyttrandena. Då spørsmålet är svårlöst, och det här endast är fråga

om ett experiment av kortvarig natur, ha vi avstått från att här framlägga förslag i berörda frågor.

5. Att pröva ifrågavarande sparförslag endast under ett år torde icke giva tillräcklig ledning till bedömande av dess effektivitet. Vi föreslå därför, att skattesparkonto skola få uppläggas för både 1952 och 1953.

6. Belopp, som insatts å skattesparkonto under 1952 respektive 1953, skola innestå till utgången av år 1956 respektive 1957 för att premieringen i dess *helhet* skall tillgodogöras spararen.

7. Sparbeloppen skola kunna uttagas utan att behovet härav behöver styrkas. Det premierade beloppet skall indragas i proportion till den tid, som återstår till utgången av år 1956 respektive 1957 beroende på om beloppet insatts 1952 eller 1953.

8. Spararen har att i bilaga till sin självdeklaration år 1953 respektive 1954 uppge de sparposter, för vilka restitution yrkas. Sparinstituten skola kontrollera, att behållningen på kontot icke vid någon tidpunkt under de ifrågavarande åren understigit sparpostens belopp.

Med detta förslag vinnes fördelen att ränta kan i förekommande fall komma att omedelbart utgå å det insatta sparbeloppet. De av utredningsmannen anförda komplikationerna beträffande olika räntesatser lösas av sig själva. Varje sparinstitution får tillämpa sina räntesatser.

9. Sparare, som önskar restitution av slutlig skatt på grund av att han gjort avsättning till sparkonto, skall lämna en särskild bilaga (yrkande om sparpremiering) till sina allmänna självdeklarationer år 1953 och 1954. I bilagan skall uppgivas sparinstitutets (-institutens) namn och eventuellt identifikationsnummer samt under respektive år nysparat belopp, för vilket restitution yrkas. Taxeringsmyndigheterna pröva på det sätt utredningsmannen föreslagit, hur stor restitution av inkomstskatt, som kan medgivas. Restitutionsbevis skall tillställas den skattskyldige, varå angives restitutionsbeloppets storlek. Restitutionsbeviset företes sedan efter utgången av år 1956 respektive år 1957 hos vederbörande sparinstitut, som då endast har att utbetala beloppet.

Det av utredningsmannen framlagda förslaget torde i tillämpliga delar kunna läggas till grund för här ifrågavarande lagförslag.

*

I det läge som rustningskonjunkturen och den förda ekonomiska politiken skapar, äro åtgärder för att dämpa en inflationistisk ansvällning av investeringarna av behovet påkallade. Finansministern föreslår därför införandet av en särskild investeringsavgift. Från Folkpartiets sida har länge förordats en kraftigare kreditåtstramning än regeringen velat genomföra. Även en sådan har givetvis en återhållande effekt på investeringsviljan. Motivet för regeringens tvekan att tillräckligt effektivt använda kreditåt-

strammingsmedlet synes ha varit en oro för att därav skulle följa en ränteglidning uppåt. Det förtjänar emellertid framhållas, att i nuvarande läge en icke obetydlig ytterligare kreditåtstramning torde kunna ske utan att någon större stegring av räntan därför skulle framträda.

Med den av oss föreslagna skatte- och kreditpolitiken minskas behovet av åtgärder av investeringsskattens natur. Vi erinra därjämte om att vi i dag i anledning av regeringens proposition nr 225 rörande investeringskonto för skog, i motion begärt, att riksdagen skall hos regeringen anhålla om förslag till beskattning av de extraordinära konjunkturvinsterna i vissa näringsgrenar. Genomföres en sådan beskattning blir behovet av en särskild skatt på investeringarna mindre, då medel indragas på de håll, där eljest riklig penningtillgång skulle kunna föranleda stora investeringar. Enligt vår mening bör därför investeringsskatten endast tillämpas under 1952. Om detta från början fastlägges blir dess hämmande verkan på investeringarna större än enligt regeringsförslaget.

I fråga om investeringsskattens utformning vilja vi föreslå vissa väsentliga ändringar.

Den föreslagna investeringsavgiften är avsedd att ersätta den nu utgående, till sin princip ettåriga investeringsskatten. I viktiga hänseenden skiljer den sig dock från den senare. Tankegången bakom investeringsskatten är att nå en investeringsbegränsning genom att försvåra möjligheterna att erhålla skattekrediter. I enlighet härmed drabbar den i princip endast investeringar, som finansieras medelst företagets vinstmedel. Den nu föreslagna investeringsavgiften syftar däremot till att genom en skattläggning *fördyra* i princip alla investeringar, varmed man vill åstadkomma en utgallring eller ett uppskjutande av sådana investeringar, som på grund av de ökade kostnaderna komma att bedömas icke tillräckligt lönande. Genom sin utformning griper investeringsavgiften över ett mycket vidare område än investeringsskatten och drabbar exempelvis även investeringar, som falla under den redan förut existerande investeringskontroll, som byggnadsregleringen utgör.

Såsom anförts av ett flertal remissinstanser kunna starka betänkligheter av principiell art riktas mot en åtgärd av den föreslagna investeringsavgiftens typ. För en fortsatt standardökning är en vidare utbyggnad, mekanisering och modernisering av produktionsapparaten en nödvändig förutsättning, liksom en bibehållen standard är beroende av produktionsapparatens upprätthållande. Att fördyra investeringarna medelst en skatt verkar därför åtminstone på längre sikt starkt ogynnsamt för produktionsutvecklingen. Även om dessa synpunkter äga giltighet i främsta rummet i ett mera långsiktigt resonemang och alltså icke kunna med samma styrka åberopas i fråga om åtgärder av relativt kort varaktighet, böra de icke förbises vid ett ställningstagande till det nu förevarande förslaget. Även om man i likhet med oss med hänsyn till den uppkomna ekonomiska situationen

som en nödfallsåtgärd vill tillstyrka den föreslagna investeringsavgiften att gälla endast ett år, bör förslaget dock justeras i vissa delar med hänsyn till de ovan anförda synpunkterna. Vi bortse i detta sammanhang ifrån förslaget om ändrade regler för värdering av varulager, till vilket vi återkomma nedan.

En grundläggande riktlinje för den föreslagna beskattningen bör enligt vår mening vara, att investeringsavgiften utformas så att den i möjligaste mån icke drabbar för produktionsapparaters upprätthållande nödvändiga investeringar. Investeringsavgiftens tyngdpunkt bör förläggas till egentliga nyinvesteringar. Dessa synpunkter återkomma i åtskilliga remissyttranden. Det i propositionen framlagda förslaget tillgodoser dem emellertid icke. Även vid ersättningsanskaffning föreslås sålunda investeringsavgift utgå. Jämfört med det av de sakkunniga utarbetade förslaget har departementschefen visserligen företagit en uppmjukning på denna punkt, så till vida att vid direkt byte av likartade tillgångar skall investeringsavgift endast beräknas på eventuellt erlagd mellanskillnad. Men förutom att denna uppmjukning som synes ha vidtagits av praktiska skäl, gör att investeringsavgiften skulle komma att drabba orättvist vid ersättningsanskaffningar, så kan den icke anses gå tillräckligt långt. Med hänvisning till ovan anförda principiella synpunkter föreslå vi, att vid ersättningsanskaffning av maskin eller annat inventarium avdrag må göras för den utrangerade tillgångens ursprungliga anskaffningsvärde eller, om detta inte visas, det belopp som erhålles vid försäljning av tillgången. Denna generella avdragsregel föreslås gälla samtliga förvärvskällor.

För den nu utgående investeringsskatten stadgas undantag för investeringar, som tillkommit på direkt föranstaltande av vederbörlig statlig myndighet. Undantagsbestämmelsen gäller såväl lagerökning som inventarieförvärv. Bortsett från investeringar av civilförsvars- och beredskapskaraktär saknas motsvarande undantagsbestämmelse i det nu föreliggande förslaget. Detta innebär, såsom också påpekats under remissbehandlingen, att vid exempelvis sådana reparations- och förbättringsarbeten som föreläggas av fartygsinspektionen i samband med klassning av fartyg, skall investeringsavgift utgå. Detsamma synes även bli fallet vid sådana arbeten som måste utföras på åläggande av exempelvis yrkesinspektionen eller hälsovårdsnämnd. I propositionen har departementschefen berört frågan om klassning av fartyg. Något skäl för att undantag icke här bör medges har dock inte anförts. Att investeringsavgift skall utgå vid arbeten sådana som de här ovan nämnda måste anses uppenbart obilligt. Vi föreslå därför, att förordningen om investeringsavgift kompletteras med bestämmelse av innebörd, att investeringar som uppenbart föranledas av offentlig myndighets åtgärder, fritagas från avgiftsplikt. Häri inbegripes då även återanskaffning, som blivit föranledd av att myndighet utdömt tillgången i fråga.

Beträffande förvärv av begagnade fartyg bör enligt vår mening undan-

tag göras för investeringsavgift. Förhållandet är nämligen det, att ofta parallellt köp och försäljning ske i syfte mindre att ändra det totala tonnagets storlek än att få en lämpligare fördelning av tonnaget. Att med investeringsavgift försvåra t. ex. för vårt land förmånliga bytesaffärer av detta slag med utlandet framstår såsom olämpligt.

Vad gäller investeringar inom förvärvskällan jordbruksfastighet skall enligt propositionen investeringsavgift bl. a. utgå vid ny-, till- och ombyggnad samt reparation och underhåll av byggnad till den del densamma användes för annat ändamål än bostadsändamål (2 §). I denna del av förslaget, som berör jordbrukets ekonomibyggnader, har lantbruksstyrelsen anfört följande: »Med hänsyn till de stora kostnader, som erfordras för uppförande av för jordbruksdriften ofrånkomliga ekonomibyggnader, vilka vanligen på ett eller annat sätt måste avskrivas till väsentlig del, synes det icke skäligt att fördyra denna investering ytterligare. Även om investeringen ur räntabilitetssynpunkt är mycket svag och därför skulle enligt den principiella uppläggningsen av frågan böra förhindras, är det dock, om den nödvändiga jordbruksproduktionen skall kunna upprätthållas, nödvändigt att verkställa sådan investering, när den blivit aktuell.» Lantbruksstyrelsen ansåg det därför motiverat att göra samma undantag beträffande ekonomibyggnader, som av de sakkunniga föreslogs för bostad åt i jordbruksdriften anställd personal. Vi dela dessa synpunkter, och då vidare, såsom bl. a. påpekats av Riksförbundet Landsbygdens folk, jordbrukets byggnadsbestånd i många fall är i trängande behov av förnyelse, föreslå vi, att investeringar beträffande jordbrukets ekonomibyggnader befrias från avgiftsplikt.

Vad gäller de föreslagna bestämmelsernas räckvidd äro enligt propositionen i huvudsak följande undantagna: fysisk eller juridisk person som är frikallad från skyldigheten att erlagga statlig inkomtskatt för inkomst av ifrågavarande förvärvskälla, aktiebolag och ekonomisk förening, där kommun äger mer än nio tiondelar av aktie- eller andelskapitalet, statliga monopolföretag samt vissa i författningstexten uppräknade företag med verksamhet, som är mer eller mindre betingad av beredskaps- eller liknande skäl. De föreslagna bestämmelserna innebära, att ekonomisk verksamhet, som bedrivs *direkt* av staten, exempelvis den genom Statens Järnvägar bedrivna buss- och biltrafiken, är undantagen, oavsett liknande enskild verksamhet förekommer på samma område och den statliga verksamheten alltså icke är av monopolkaraktär. Som framgår av den i propositionen lämnade redovisningen ha bestämda gensagor anförts från ett stort antal remissinstanser mot en sådan konsekvens. Med hänsyn till den allmänt omfattade principen, att allmän och enskild företagsamhet bör bedrivas på lika ekonomiska villkor, föreslå vi, att propositionen ändras i denna del, så att allmän — statlig eller kommunal — ekonomisk verksamhet, som bedrivs på område, där liknande enskild företagsamhet förekommer, underkastas avgiftsskyldighet på samma sätt, som den enskilda. Vår ståndpunkt innebär å andra sidan,

att de enskilda järnvägarna i likhet med statens skola vara undantagna från investeringsavgift.

Investeringsavgiften föreslås bli avdragsgill vid inkomsttaxeringen. Denna bestämmelse innebär, att investeringsavgiften i regel kommer att understiga 10 % av kostnaden för den avgiftsbelagda investeringen. Såsom påpekats i en av hr Kollberg till riksbanksfullmäktiges yttrande fogad reservation kommer denna reduktion av avgiften att kunna utnyttjas av de företag, som redovisa vinst under det år avgiften erlagts, under det att de företag, som icke lämna vinst under året, drabbas av investeringsavgiftens fulla belopp. De föreslagna bestämmelserna kunna härigenom komma att verka oskäligt betungande särskilt för nystartade företag, vilka vanligen ha det största investeringsbehovet men ofta icke erhålla någon vinst under de första verksamhetsåren. Till undvikande av att den nya företagsamheten alltför mycket hämmas har i den ovannämnda reservationen förordats ett tillägg till bestämmelserna av innebörd, att företagare som erlagt investeringsavgift men vars rörelse för året visat förlust eller så ringa överskott, att han vid beräkning av nettointäkten av rörelsen ej kunnat utnyttja den medgivna avdragsrätten, finge tillgodoräkna sig det resterande avdraget för senare år. Häremot har departementschefen invänt, att det bör beaktas, att avgift i vissa fall uttages även när fråga är om sådana investeringskostnader, för vilka avdrag över huvud icke erhålles vid inkomsttaxeringen. Departementschefens invändning synes icke vara relevant. Vi biträda därför det av hr Kollberg förordade tillägget och föreslå, att den tid inom vilken icke utnyttjad avdragsrätt får tillgodoräknas bestämmas till tre år.

För att motverka ökade investeringar i lager föreslås i propositionen en tillfällig inskränkning av den fria lagervärderingen, innebärande att nedskrivning av varulager får ske ned till 50 % av anskaffningskostnaden. Som skäl för förslaget har departementschefen anfört, att konjunkturinstitutet vid sina undersökningar kommit till slutsatsen, att en mycket stor del av de ökade ekonomiska resurserna under 1951 tagit sig uttryck i ökade lager, och att denna utveckling gör det angeläget att låta de investeringsbegränsande åtgärderna även avse investering i varulager. Vidare skulle, om förslaget icke genomfördes i denna del, en viss snedvridning av investeringsverksamheten vara att befara.

Det kan med skäl ifrågasättas, huruvida den av departementschefen anförda motiveringen är bärande. Det torde visserligen vara obestriddigt, att en viss, icke obetydlig lagerökning skett under den hittills förflutna delen av 1951 jämfört med lagerutvecklingen under 1950. Härvid bör dock först uppmärksammas, att under 1950 en minskning av lagren ägde rum. Denna minskning beräknas enligt konjunkturinstitutet ha uppgått till ca 300 milj. kronor. Den lagerökning, som skett under innevarande år, utgör därför till viss del en återpåfyllnad av lagren för den nedgång, som ägde rum året förut.

Över huvud taget torde de ökade lagerinköp, som skett under 1951 till

icke ringa del vara betingade av det spända utrikespolitiska läget med dess latent risker för landets försörjning med viktiga råvaror, halvfabrikat, specialmaskiner, reservdelar o. dyl. Enbart den statliga beredskapslagringen beräknas av konjunkturinstitutet ha under 1951 undergått en nettoökning om ett par hundra miljoner kronor.

Till en del torde vidare lagerökningen under innevarande år vara en oavsiktlig konsekvens av den ekonomiska utvecklingen, som inom vissa delar av näringslivet, särskilt inom textil- och skobranschen, medfört påtagliga avsättningssvårigheter. För närvarande torde situationen inom betydande delar av det svenska näringslivet vara den, att man snarare söker minska än öka lagerhållningen. Osäkerheten rörande prisutvecklingen på importvaruområdet och tilltagande köpmotstånd under senare tid ha verkat i denna riktning. Den föreslagna lagstiftningen blir mot bakgrunden av rådande läge därför obehövlig och uppenbart orättvis i de fall, där en ökad lagerhållning beror på avsättningssvårigheter. Vi hemställa därför, att propositionen avslås i denna del.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställa vi,

A. att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 220 måtte besluta:

- 1) att lagen om investeringsavgift m. m. skall gälla t. o. m. den 31 december 1952;
- 2) att vid ersättningsanskaffning av maskiner eller andra inventarier avdrag inom samtliga förvärvskällor må göras för den utrangerade tillgångens ursprungliga anskaffningsvärde eller, om detta icke kan visas, för det belopp som erhålles vid försäljningen av tillgången;
- 3) att investeringar som uppenbart föranledas av offentlig myndighets åtgärder fritagas från avgiftsplikt;
- 4) att investeringar i enskild järnvägsdrift i likhet med vad som föreslås bli fallet för statlig sådan fritagas från avgiftsplikt;
- 5) att allmän — statlig eller kommunal — ekonomisk verksamhet, som bedrivs på område där liknande enskild verksamhet förekommer underkastas, med undantag som i punkt 4 beröres, avgiftsskyldighet på samma sätt som den enskilda;
- 6) att investeringar i jordbrukets ekonomibyggnader fritagas från avgiftsplikt;
- 7) att företagare, som erlagt investeringsavgift men vars rörelse under året visat förlust eller så ringa överskott, att han vid beräkning av nettointäkten av rörelse ej kunnat utnyttja avdragsrätten, får tillgodogöra sig det resterande avdraget intill tre år efter det investeringsavgiften erlagts;
- 8) att inköp av begagnade fartyg fritages från avgiftsplikt;
samt att bevillningsutskottet måtte utarbeta erforderliga ändringar i lagtexten;

Motioner i Andra kammaren, nr 674.

B. att riksdagen måtte avslå det i proposition nr 220 framlagda förslaget till förordning med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

C. att riksdagen måtte i anledning av proposition nr 220 angående investeringsavgift för sin del antaga en lag om skatterestitution genom sparinstitutet för nysparande under åren 1952 och 1953 samt att bankoutskottet måtte utarbeta härför erforderlig lagtext;

D. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till 1952 års riksdag om reduktion av den statliga inkomstskatten och förmögenhetsskatten.

Stockholm den 13 november 1951.

Wald. Svensson.

O. E. Sandberg.

Bertil Ohlin.

Per A. Johnsson
i Kastanjegården.

Sven Wedén.

Bertil von Friesen.

Ragnhild Sandström.